

menta occurrentia; ergo ablatio illorum impedimentorum ex providentia Dei est gratia respectu illius, non minus quam sit respectu hominis cogitatio bona sine impedimentis bonæ operationis. Et quod de actione generandi dicimus, potest etiam considerari in actibus immanentibus, vel quasi immanentibus brutorum, ut in motu perfecto sine claudicatione, vel visione, aut æstimatione sine deceptione, et similibus.

17. *Responsio secunda.*—Alia responsio est, distinguendo inter gratias physicas seu naturales, et morales, et concedendo gratiam physicam posse esse communem brutis, non vero moralem. Sicut de homine etiam dicunt, ad quamcumque veram cogitationem speculativam Physicæ vel Metaphysicæ, indigere gratia physica, non vero morali, quæ ad solos morales actus requiritur. Sed non est contendendum de vocibus ad libitum excogitatis. Non est enim dubium quin possit Deus physica beneficia, ultra naturæ debitum, quibus voluerit conferre, et tunc quæstio erit de nomine, an illa omnia sint vocanda gratiæ. Nos vero dicimus gratiam in usu sanctorum Patrum nunquam hoc modo sumi. Propterea enim dixit Augustinus solam intellectualem naturam esse gratiæ capacem, lib. 4 contra Julianum, cap. 3. Item dicimus Deum ordinaria providentia sua non conferre brutis beneficia non debita secundum naturalem cursum causarum universi, et ideo non posse talia beneficia gratiam vocari. Quod si interdum Deus aliquid circa res naturales ultra cursum naturæ operatur, id semper est in ordine ad bonum hominum, et respectu illorum est gratia non tantum physica, sed etiam moralis, quia ex parte Dei ad bonos eorum mores ordinatur. Naturales vero effectus, et actiones eorum quæ nullo modo excedunt ordinarium cursum naturæ, licet sint Dei beneficia, non sunt gratiæ, neque physicæ, neque morales, quia nullo modo excedunt naturale debitum, et sicut in aliis rebus hoc verum est, ita etiam in homine in pura natura spectato, sive cogitatio, vel actio ad scientiam puram pertineat, sive ad honestos mores naturales; rationes enim factæ universales sunt.

CAPUT XIV.

OBJECTIONIBUS CONTRA DISCURSUM CAPITIS SUPERIORIS SATISFIT.

1. *Objectio prima.*—Præcipua objectio sumitur ex fundamento contrariæ sententiæ,

quod ita fere exponitur. Qui negat cogitationem congruam esse gratiam, consequenter tollit divinæ providentiæ attribui concursum illum causarum secundarum, ex quo solet provenire cogitatio ita congrua, ut nullum impedimentum illi occurrat, quod effectum bonæ voluntatis valeat impedire. Consequens est absurdum, et in atheismum inclinatur, ergo. Sequela probatur. Nam si hæc motio et applicatio causarum, et remotio impedimentorum non fit sine Deo, omnia providente ac disponente, quomodo negari potest congruam cogitationem esse a Deo specialiter provisam et ultra omne debitum creationis et conservacionis? Quia posset Deus, salva rerum creatione et conservacione, aliter res disponere, ut ex eis congrua cogitatio non proveniret: nunc autem, ex voluntate efficaci dandi talem cogitationem congruam et bonam operationem ad illam consequentem, talem rerum et causarum ordinem disposuit; ergo vel non potest negari hunc effectum esse ex gratia, vel negandum est esse ex divina providentia.

2. *Confirmatur primo.*—Confirmatur primo, quia si cogitatio congrua esset debita, omnibus daretur, ita enim nos de vocatione congrua argumentamur in libro secundo de Prædestin., cap. 2, num. 5; non datur autem omnibus, ut constat; ergo non est debita; ergo est gratia saltem ut significat favorem ultra beneficium creationis. Confirmatur secundo, quia alias etiam posset homo sine gratia servare totam legem naturæ, et Deum super omnia diligere, et quamcumque gravissimam tentationem superare, quia ad hæc omnia sufficit cogitatio congrua. Denique confirmatur, quia eodem modo inferri posset, in ordine actuum supernaturalium vocationem congruam non esse majorem gratiam quam incongruam, nec gratiam efficacem quam sufficientem, nec donum perseverantiæ quam auxilium quo datur posse perseverare, quæ omnia sunt absurda, ut constat, et contra nostram sententiam. Sequelæ vero patent, quia omnia illa proveniunt ex congruitate vocationis, quæ congruitas non addit etiam in ordine supernaturali speciale donum physicum, nam in re congruitas etiam in illo modo consummatur per bonum usum liberi arbitrii cum adjutorio ejusdem gratiæ, qui bonus usus quasi naturaliter sequitur in aliquibus ex prioribus gratiis.

3. *Solvitur objectio.*—Prima objectio nihil nos movet, quia contra nos non procedit, quia fatemur tunc vocationem esse peculiare Dei beneficium, quamvis propria gratia non sit.

Et licet posset aliquo modo urgere illos qui in hoc genere providentiæ non agnoscunt speciale Dei beneficium, nihilominus illis etiam immerito imponitur, vel suspicio atheismi, aut quod tam male sentiant de providentia Dei, ut illa reprehensione sint digni. Nam illi, aut in eo fundantur quod negant habere Deum, ante suam providentiam, præscientiam futurorum contingentium conditionatorum, aut in hoc quod Deus non præfinit speciali et efficaci modo actum bonum moralem in particulari, sicut nec malum, sed solum intendit bonum, quantum est ex se; malum autem solum permittit, et postquam prævidet absolute unum vel alterum, in bono complacet, et non in malo. At vero prius fundamentum, negans scientiam conditionatam, licet falsum sit, a multis theologis defenditur, qui non negant providentiam divinam circa omnes actus in particulari, licet illam non satis perfectam, et divinæ sapientiæ consentaneam explicare possint. Secundum item fundamentum a multis etiam theologis defenditur, non solum in actibus ordinis naturalis, sed etiam in supernaturalibus, et licet in istis sententia illa non solum non possit probari, verum etiam nec tolerari, ut infra dicam, in præsentem non habet tantam absurditatem. Quia non est improbabile Deum non præfinire omnes et singulos actus morales in particulari et in seipsis, sed solum in causis sufficientibus; et consequenter non aliter velle cogitationem, futuram alicui congruam ex libero bono usu ejus, quam aliam de se omnino æqualem, futuram in alio tantum sufficientem ex libera repugnantia ejus. Quia utramque vult Deus ex antecedenti tantum voluntate, et ut uterque homo bonum operetur, et ex voluntate dandi utrique talem cogitationem propter illum finem, et prævidendo in altero congruitatem, et acceptando illam, et in altero repugnantiam, et permitiendo illam. Quam differentiam solam non existimant hi auctores sufficere ad inæqualitatem beneficii, cum per Deum non steterit quin alterius cogitatio etiam esset congrua, quam ipse etiam æque libenter acceptaret. Et per hunc modum putant sufficienter salvari perfectam Dei providentiam omnium et singulorum actuum in particulari.

4. Neque contra hunc dicendi modum aliquid probat prædicta objectio, tum quia fieri potest ut cogitatio non congrua æque careat impedimentis antecedentibus usum libertatis, et ut habeat concursum causarum æque favorabilem, ac cogitatio congrua, et ita non

negatur, quin hæc omnia proveniant ex perfectissima providentia Dei. Congruitas autem, vel incongruitas, juxta hanc sententiam, est ex providentia antecedente tantum, et quasi conditionata, vel permissiva, consequenter vero ex providentia approbativa unius, et non alterius, quod non censetur sufficere ad inæqualitatem beneficii. Contra hanc ergo opinionem solum urgere potest ratio, quam nos in secunda assertione fecimus, quæ supponit scientiam futurorum contingentium sub conditione, qua supposita, non potest negari quin præparatio cogitationis congruæ sit ex voluntate Dei absoluta et efficaci; unde fit ut sit speciale beneficium, procedens ex quadam majori Dei benevolentia, et ita hoc damus illi objectioni, quæ aliud non probat.

5. *Cogitatio congrua etiam ex prævisione præparata, non est nova gratia a beneficio creationis.*—Neque inde sequitur beneficium illud esse gratiam propriam et distinctam a beneficio creationis, quia per naturalem connexionem sequitur ex creatione rerum, et ex illarum prima dispositione ad creationem universalem pertinente, cum naturali cursu causarum secundarum sub generali influenza primæ causæ, ut ex discursu paulo antea facto manifestum est. Unde etiam non negamus potuisse Deum aliter res omnes, et causas universi creare, conservare, ac disponere, prævidendo inde non eventuram cogitationem congruam talibus personis, sed incongruam. Inde vero solum sequitur, beneficium ipsum universalis creationis et dispositionis universi, favorabiliorem nunc fuisse talibus hominibus quam in alio casu fuisset, quod nos concedimus. Negamus vero inde sequi aliquod beneficium gratiæ non debitum creationi, nam ex suppositione illius generalis beneficii creationis reliqua consequuntur, ut debita naturæ in individuo, ut satis explicatum est. Neque est novum distinguere, intra latitudinem beneficii creationis, unum favorabilius alio sine propria gratia, nam id satis clare docuit Augustinus dicto lib. 4 contra Jul., c. 13, et in aliis donis naturæ extra cogitationem congruam, non solum in hominibus, sed etiam in inferioribus rebus manifeste comprobatur.

6. *Ad primam confirmationem in num. 1.*—Unde ad primam confirmationem, respondetur in naturalibus donis non esse bonam illationem illam: *Non omnibus datur talis perfectio, ergo est gratia, tanquam donum non debitum*, ex vi creationis et dispositionis universi, ut patet clare in acumine ingenii, in longitu-

dine vitæ, et similibus. Ratio vero est, quia licet talis cogitatio non sit absolute debita tali personæ, id est, nulla suppositione facta, tamen, supposito solo generali beneficio creationis (licet favorabiliori), debita est talis cogitatio ex solo generali cursu causarum secundarum cum communi etiam concursu causæ primæ. Et hoc modo dixi lib. 2 de Prædestinat., c. 15, n. 17, non esse necessarium ut talis cogitatio congrua ex speciali auxilio Dei proveniat, quia generale sufficit, supposita prima rerum creatione, et generali causarum universi dispositione ac conservatione. At vero in vocationibus gratiæ supernaturalis (de quibus in illo cap. 2 de Prædestinat. loquebamur), optima est illa consecutio: Non omnibus datur vocatio congrua; ergo non est debita, sed est gratia specialis. Ratio differentiæ est, quia vocatio supernaturalis non provenit ex causis naturalibus, sed ex speciali dispositione divina supra totum naturæ ordinem. Imo etiam ordinarie non provenit ex sola providentia generali in ipso ordine gratiæ, sed ex speciali et nova gratia. Et licet interdum provenire possit ex generali providentia gratiæ, et tunc possit dici debita ex suppositione talis generalis dispositionis causarum gratiæ, nihilominus jam supponit specialem favorem, non tantum creationis, sed gratiæ, et postea est debita tanquam gratia pro gratia, et non tam est debita ipsi recipienti, quam divinæ prædestinationi et ordinationi. Propter quod in illo ordine gratiæ etiam vocatio tantum sufficiens, licet omnibus detur, est vera gratia, quia licet sit aliquo modo debita ex generali providentia gratiæ, supposita dispositione causarum generalium ad ordinem gratiæ pertinentium, nihilominus datur tanquam gratia pro gratia, et ita non est debita recipienti, quia non est debita ex vi naturæ, etiam supposita priori ordinatione divina, sed est debita priori gratiæ divinæ præordinationis talis naturæ ad supernaturalem finem. Et per hoc etiam responsum est ad tertiam confirmationem, ut latius infra explicaturi sumus, tractando de gratia sufficienti et efficaci. Ubi propter hanc causam dicemus, vocationem congruam semper esse majorem gratiam in ratione beneficii gratuiti, non tamen semper esse majus auxilium, quia non semper dat majores vires, sed interdum solum excedit, quia in meliori opportunitate datur.

7. *Ad secundam confirmationem in eod. n. 2. — Uno e duobus modis moralis cogitatio est congrua.* — Ad secundam confirmationem negatur sequela, nimirum, posse hominem sine

gratia servare diu totam legem, aut opera difficiliora ordinis naturæ sine ulla gratia facere. Et ad probationem, scilicet, quia hæc omnia fiunt per cogitationem congruam, respondeo, vel notabilem æquivocationem in hoc committi, vel qui sic argumentatur non satis sentire de gratia Dei necessariæ ad hujusmodi effectus arduos intra ordinem naturæ. Duplitter enim intelligi potest aliquam cogitationem moralem esse congruam, uno modo sine peculiari favore Dei prævenientis actum liberum voluntatis, vel præparantis intellectum ut congrue voluntatem moveat, sed relinquens illum, ut secundum communem cursum causarum naturalium moveatur, et prævidentis fore ut cum illa sola cogitatione voluntas recte moveatur, et consequenter cogitationem futuram esse congruam. Alio modo, potest cogitatio fieri congrua ex speciali favore et protectione Dei, ut, si prævideret Deus voluntatem hominis relictam cum sola cogitatione bona, nata excitari a talibus causis concurrentibus, non esse censuram, ac subinde talem cogitationem non esse futuram congruam, ideoque ipse provideat modum quo illa cogitatio efficacior fiat, vel interius specialiter excitando, vel rem aliquam præter communem cursum exterius applicando, et ita prior congruitas potest dici consequens, posterior vero etiam antecedens bonum usum liberi arbitrii.

8. *Prior modus non est gratia. — Nec sufficit ad vincendas omnes tentationes etiam contra legem naturæ.* — Nos ergo supponimus priorem modum cogitationis congruæ sufficere ad aliquod opus bonum morale, commune, et facile præstandum, et ideo dicimus illam cogitationem congruam non recte vocari gratiam. Si igitur arguens putat similem cogitationem congruam sufficere ad vincendam gravem tentationem, vel ad amandum Deum super omnia, vel talem cogitationem posse esse continue congruam ad naturalem legem totam servandam, sine alio auxilio gratiæ Dei, non satis sentit de gratia ad hos effectus morales necessaria, et dum verbis confiteri videtur gratiam esse necessariam ad hos effectus, reipsa negat. Quia necessitas gratiæ in illis occasionibus, est ut suppleat defectum virium liberi arbitrii. At vero si cogitatio sit congrua priori tantum modo, non fit congrua per speciale auxilium gratuitum, sed per solum bonum usum libertatis; hoc autem est absurdum, quia liberum arbitrium solis viribus suis cum generali influentia non potest semper, vel in

illis occasionibus bene uti tali cogitatione, cujus contrarium objectio supponit, et ideo dicit posse Deum prævidere tales cogitationes futuras esse congruas sine novo auxilio gratuito, quæ præscientia plane supponit arbitrium cum sola communi influentia bene esse usurum tali cogitatione, non obstante objecti vel occasionis arduitate. Hoc autem nos falsum esse censemus, et infra probabimus. Et ideo negamus sequelam argumenti, quia non sunt æquales naturales vires voluntatis in ordine ad omnes actus liberos etiam naturales, et ideo neque idem modus cogitationis congruæ in omnibus sufficit.

9. *Admisso duplici illo modo cogitationis congruæ, arguens æquivoce procedit.* — At vero si arguens admittat duos illos modos cogitationis congruæ, æquivocationem committit in probatione sequelæ; nam licet semper bona operatio procedat ex cogitatione congrua, tamen una prævidetur futura congrua sine aliquo speciali auxilio gratiæ, alia vero non item; et prior sufficit ad communia opera, posterior vero est necessaria in arduis, quia nisi Deus specialiter præparet vocationem, et illam accommodet voluntati, in illis deficiet, et ita cogitatio mere naturalis semper esset incongrua, quæ omnia in sequentibus amplius declarantur.

CAPUT XV.

AN COGITATIO CONGRUA AD BENE MORALITER OPERANDUM, SIT VERA ET SUPERNATURALIS GRATIA RESPECTU HOMINIS AD FINEM SUPERNATURALEM ELEVATI ?

1. *Omnis moralis operatio videtur gratia in quocumque elevato ad supernaturalem finem.* — Hactenus de pura et integra natura dictum est, nunc de natura humana ad supernaturalem finem elevata aliquid addere necesse est. Quia in illa specialis ratio versatur, eo quod moralis ejus operatio, licet in se naturalis sit, ad supernaturalem finem ordinari et utilis esse potest, et quantum est ex parte divinæ voluntatis ac providentiæ, propter illum finem tribuitur. Quoad hoc ergo in hujusmodi homine elevato ad finem supernaturalem, omnis bona operatio moralis aliquo modo supernaturalis est; ergo saltem hac ratione non poterit sine gratia fieri. Quæ ratio procedit in homine ad finem supernaturalem ordinato, in quocumque statu consideretur, id est, sive fingatur creatus sine ullo dono intrinseco superante

naturam, sed cum sola ordinatione ad supernaturalem finem ultra puram naturam, sive spectetur in natura integra sine supernaturali justitia sive cum gratia et justitia, sive in homine lapso permanente in peccato, vel jam justificato. In omnibus enim his statibus sola ordinatio actus moralis ad finem supernaturalem, facit illum aliquo modo supernaturalem, ac subinde gratia indigentem. In homine vero lapso, præter dictam rationem, potest considerari alia contracta ex indignitate peccati, de qua in posteriori parte hujus capituli dicemus; prius de sola ordinatione ad finem supernaturalem dicendum est.

2. *Ex relatione operantis, et intentione Dei opus morale ad supernaturalem finem ordinari potest.* — Et pro resolutione, adverte duobus modis posse opus bonum morale esse ordinatum ad finem supernaturalem: uno modo, ex relatione aliqua ipsius operantis; alio modo, ex sola relatione et intentione Dei. Ut actus sit ordinatus priori modo ad supernaturalem finem, non satis est ut ipse homo operans sit a Deo creatus propter illum finem, sed necesse est ut, per aliquem priorem actum ipsiusmet hominis, subsequens actus moralis, vel formaliter, vel saltem virtualiter in illum finem ordinetur. Quia actus ipse moralis, per se et natura sua spectatus, non tendit in supernaturalem finem, sed ad summum in naturalem beatitudinem hominis, seu in Deum, ut est auctor et finis naturæ; ergo non potest in supernaturalem finem tendere, nisi vel ab aliquo extrinseco agente, vel saltem ab ipsomet operante per alium actum, vel virtutem ejus, in talem finem ordinetur; ergo, si operans non habuit alium actum, quo talem moralem actum retulerit in supernaturalem finem, non potest dici in eum finem relatus, ut procedit a proximo operante, sed ad summum per denominationem ab intentione seu ordinatione Dei.

3. *Assertio prima. — Ad referendos actus bonos moraliter in finem supernaturalem, requiritur gratia. — Probat.* — Dico ergo primo, cum actus bonus moraliter ita fit ab homine ordinato ad finem supernaturalem, ut ab ipsomet homine in eundem finem referatur, tunc necessarium est auxilium gratiæ ad illum actum, ut spectatum sub illa relatione, quia relatio illa aliquid est supernaturale, seu a forma supernaturali provenit; voluntas enim operandi propter supernaturalem finem supernaturalis est; ergo ad illam relationem necessaria est gratia. Hæc autem gratia non est sola co-